

مؤلفه‌های تاریخ نگاری محلی ایران در دوره معاصر بین سالهای ۱۳۸۰-۱۳۰۴

ابوالفضل حسن آبادی^۱

چکیده :

این پژوهش به بررسی مؤلفه‌های تاریخ نگاری محلی ایران در دوره معاصر بین سالهای ۱۳۸۰-۱۳۰۴ و عوامل موثر بر نگارش آن می پردازد. در این بررسی سه مؤلفه ی موضوع، مولف و نحوه انتشار در کتاب ها و مقالات تاریخ محلی در چهار دوره ی زمانی تا دهه ۵۰، دهه ۵۰، دهه ۶۰ و دهه ۷۰ مورد پژوهش قرار گرفته است. به منظور تبیین هر یک از مؤلفه‌ها در ذیل آن ها دسته بندی های دیگری ارائه شده است، برای نمونه موضوع به کلیات، آثار و اماکن تاریخی و رجال و مورخان و انتشارات به بومی و غیربومی تقسیم شده اند. یافته های پژوهش نشان می دهد که شخصیت محلی نگاری مناطق مختلف در ایران با توجه به مؤلفه‌های تعیین شده متفاوت و میزان تاثیر این مؤلفه‌ها بر نگارش و رشد تاریخ محلی فرق می نماید. علاوه بر آن پژوهشهای انجام شده در ذیل تاریخ محلی، حوزه های گوناگونی مانند جغرافیای تاریخی، تاریخ شهری و تاریخ منطقه ای را در برمی گیرد و مرزهای پژوهشی آن ها به دلیل عدم آشنایی مورخان با ساختارهای نگارشی به درستی تبیین نشده است. در بررسی مؤلفه های تعیین شده مشخص گردید که بین محلی نگاری قدیم و جدید شباهت ها و تفاوت هایی وجود دارد در مواردی مانند انگیزه، موضوع و محتوا و سبک نگارش شباهتهای زیادی بین تاریخ های محلی جدید با قدیم وجود دارد و در زمینه انتشارات و مورخان برخی تفاوت ها مشاهده می گردد. در مجموع موضوعات مطرح شده در تاریخ محلی معاصر علی رغم تغییرات زیاد در ساختار سیاسی، اجتماعی و فرهنگی کشور با گذشته تفاوت چندانی ندارد و تاریخ های محلی نوشته شده متناسب با نیازهای تاریخی روز جامعه نمی باشد. از مهمترین دستاوردهای این تحقیق می توان به متفاوت بودن موضوع، ارائه آماری مؤلفه های تاریخ نگاری محلی، بررسی مصداقی مؤلفه ها و تبیین مرزهای پژوهشی تاریخ محلی اشاره نمود. با توجه به ماهیت این تحقیق شیوه به کار گرفته شده در آن کتابخانه ای و آرشیوی بوده و سعی شده تا در بررسی مؤلفه‌ها از

^۱ دانشجوی دکتری تاریخ محلی دانشگاه اصفهان

منابع مرتبط و در دسترس مانند کتاب های مرجع، مجموعه مقالات، پایگاه های اطلاعاتی و منابع لاتین استفاده گردد.

در مجموع در این سخنرانی به مباحث زیر پرداخته خواهد شد.

تبیین مولفه های تاریخ نگاری محلی در دوره ی معاصر

تفاوت مولفه های تاریخ نگاری محلی قدیم و جدید در دوره ی معاصر

بررسی شخصیت محلی نگاری مناطق در ایران با محوریت اصفهان و خراسان

ظرفیت های تاریخ محلی در کاربردی کردن تاریخ در ایران

اهمیت سفرنامه مکنزی در بررسی رقابت های روس و انگلیس در شمال ایران

علی رستم نژاد نشلی^۲

چکیده

بدنبال شکست ایران از انگلستان در جنگ هرات (۱۲۷۳ق. ۱۸۵۶م) و به تبع آن تن دادن ایران به عهدنامه پاریس (۱۲۷۴ق. ۱۸۵۷م) بر اساس بند نهم عهدنامه مزبور، انگلستان امتیاز تاسیس کنسولگری در شهرهای ایران را بدست آورد. در بین ایالت های سواحل دریای مازندران - گیلان، مازندران و استر آباد- انگلستان تنها در رشت به تاسیس کنسولگری اقدام نمود و کاپیتان چارلز فرانسیس مکنزی (Charles Francis Mackenzie) به عنوان اولین کنسول در اکتبر سال ۱۸۵۸م/ربیع الاول ۱۲۷۵ق وارد رشت شد و دو سال در گیلان ماند. مکنزی در طول دو سال اقامت در گیلان و سفر به مازندران و استرآباد با هوشمندی و در راستای برآوردن خواست های گسترش جویانه و ستیزگرانه استعماری انگلیس به رصد اوضاع و احوال ایالت های سواحل ایرانی دریای مازندران و مهم تر از همه تکاپوهای دولت استعمارگر رقیب، روسیه تزاری پرداخت و مشاهدات خود را در قالب یک سفرنامه به وزارت خارجه گزارش نمود. سفرنامه وی اگرچه در جهت مطامع استعماری کشور متبوع و کمپانی هند شرقی نگاشته شد ولی از آنجایی که مکنزی با نگاهی از بیرون و به عنوان یک کارشناس به بررسی نقش موقعیت های جغرافیایی از نظر نظامی و تجاری پرداخت، منبعی با ارزش جهت باز سازی اوضاع اقتصادی و سیاسی برای محلی نگاران خطه شمال می باشد. علت انتخاب رشت بعنوان مرکز کنسولگری چه بود؟ هدف از تاسیس کنسولگری در ایالات شمالی ایران چه بود؟ کنسولگری رشت چگونه در جهت اهداف استعماری کمپانی هند شرقی و دولت انگلیس عمل می کرد؟ این مقاله در صدد می باشد براساس دیدگاه ها و نگرش مکنزی از احوال اقتصادی و سیاسی سواحل دریای مازندران به سوالات فوق پاسخ دهد.

واژگان کلیدی: استعمار انگلستان، سفرنامه مکنزی، تاریخ نگاری محلی، گیلان، مازندران، استرآباد.

تاریخ دهستان کهرویه

محمد حسین سلیمانی پور^۳ عضو کانون کارشناسان دادگستری

چکیده:

تاریخ دهستان کهرویه منطقه کوهستانی کهرویه با ویژگیهای خاص در بستر آثار خود شواهدی بر وقایع و حوادث دوران متعدد تاریخ سه هزار ساله تمدن آریایی ایرانی را در خود جای داده است آثار این سرزمین شامل غارها، چشمه ها، چاهها، رودخانه ، قلعه ها، آتشدانها، سنگها و قنات ها همه حاکی از قدمت و پایداری مردم این آب و خاک است که با حوادث و بحرانهای طبیعی بسیاری مبارزه کرده اند. اما متأسفانه در کتب تاریخی و جغرافیایی تاکنون ناشناخته مانده است. معرفی نشانه های علمی و زمین شناسی و تاریخی این منطقه در کتابهای کمی دیده شده است. در این زمینه فقط نامهای کارویه ، کهروئیه کهران، کهرجان، کوار، کوره، کاریز، کروه، به چشم میخورد. در دورانهای مختلف در قلمرو مالکیت حکام و ایالات مختلفی بوده است . این منطقه حساس و پردرآمد تیول حکام دیوانی، منزلگاه مهمی در مسیر ارتباطی حرکت کاروانهای نظامی و تجاری از دیرباز بوده است.

کلید واژه : کوره، کارویه، کهروئیه، کردیه، کرجه

^۳ عضو کانون کارشناسان دادگستری

فتوحات مسلمین در ایران و نقش آن در اقتصاد شهرها و روستاها با رویکرد تاریخ محلی

دکتر احمد کامرانی فرⁱ

زهرا ترکیⁱⁱ

چکیده

داستان فتوحات مسلمین در ایران و برخورد دو عنصر ایران و عرب از دیر باز مورد توجه مورخین بوده است جریان فتوحات علاوه بر فروریختن بنای دولت ساسانی، تحول عظیمی را در جامعه طبقاتی ایران آن زمان به همراه داشت. فتوحات مسلمین در دو قرن اول اگرچه با شتاب و سرعت قابل ملاحظه ای همراه بود اما با نوعی آشفتگی و پیچیدگی نیز همراه بود. حاصل تجزیه و تحلیل این مبارزات و در هم افتادگی دو عنصر ایرانی و عرب تحول اقتصادی در شهرها و مناطق مختلف کشور را پدید آورد.

فتح سرزمین ایران توسط اعراب مسلمان و غنائم سرشاری که از این فتوحات نصیب مسلمین گردید پایه و اساس اقتصاد ملل مغلوب و اعراب مسلمان شد، پدید آمدن مالیات‌های متعدد در هر منطقه و چگونگی اخذ زیر نظر دهقانان و عدم تماس مستقیم کشاورزان با تازیان، ایجاد دیوانهای محلی برای ثبت نام سپاهیان و پرداخت مستمری سپاه توسط دبیران و حسابداران ایرانی از نتایج کلی فتوحات مسلمین در ایران بوده است.

این پژوهش سعی دارد نقش فتوحات بر اقتصاد محلی شهرها و روستا پیرازد و تحولاتی که در این زمینه پدید آمد بر اساس تحلیل تاریخی و روش کتابخانه‌ای پردازد.

کلید واژه: فتوحات - غنائم - دیوان محلی - مالیات

۱- استادیار گروه تاریخ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد.

kamarnifar43@yahoo.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ (ایران اسلامی)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد. (نویسنده مسئول)

z_fars@yahoo.com

تحلیل کارکردهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی تحول ترافیک بر محلات شهری، مطالعه موردی شهر اصفهان

فخری رضائی : دانشجوی دکتری تاریخ محلی

چکیده:

از زمانی که انسان فطرتاً بر اساس نیازهای خود به زندگی اجتماعی رو آورد و روابط گوناگونی با دیگران برای تامین نیازهای روزمره خود احساس نمود، نوعی فرهنگ روابط اجتماعی در ملل مختلف شهرنشین شکل گرفت . روابط اجتماعی در شهر از محل سکونت یا کار با وسایل مختلف حمل و نقل با اجزاء شهری مانند کوچه و خیابان (به مفهوم روز خود) انجام می گرفت. در دوران معاصر، انسانها عمدتاً در شهر زندگی می کنند و با ازدحام جمعیتی تداخل پیدا می کنند و به تمام منابع و انگیزه هایی که از ویژگیهای زندگی شهری است، دسترسی می یابند از جمله وسایل ارتباط جمعی مدرن می باشد. با تغییرات چشمگیری که مدرنیسم روی فرهنگ سرعت (به معنای خاص) انسان گذاشت شکل بافت شهر مطابق آن بدون توجه به نیازهای دیگر انسان از لحاظ احساسات درونی و عواطف، تغییر شکل یافت و تعریض هایی در خیابانها و بافت شهر صورت گرفت. رشد سریع طبقه شهرنشین و ورود اتومبیل با ساختار شهری تاریخی دیگر قادر نبود به نیازهای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه شهری پاسخ دهد. ساختار شهری دگرگون شد و خیابانهای زیادی در شهرها احداث گردید. اهمیت موضوع در آن است که نشان می دهد، بعد از خیابان کشی ها و تقسیم شهر به قطعات شهری و تغییر تشکیلات اداری، مدیریت شهری و منطقه بندی های جدید و ترتیب و تنظیم اطلاعات و آمار بر اساس قطعات شهری محصور میان خیابانها، واحدهای شهری قدیم شامل محلات از میان رفتند و امروز فقط نامی از آنها باقی مانده است و حتی بافت جمعیتی یک دست و منسجم قدیمی محلات اصفهان برهم خورد و در بسیاری از آنها جمعیت اصیل تر آن به دلیل مهاجرت شدن برخی از محلات قدیمی آن را ترک کرده و به مناطق پر رونق تر شهری جدید نقل مکان کردند و گروههای جمعیتی جدید تر و ناهمگون تر در محلات مذکور ساکن شدند و لذا یک فرسودگی یا ناهماهنگی جمعیتی در محلات شهری پدید آمد.

کلیدواژه‌ها: ترافیک - محله - خیابان - اصفهان - فرهنگ

تاریخ محلی قمبوان

ولی الله مسیبی قمبوانی: دانشجوی دکتری تاریخ محلی دانشگاه اصفهان

چکیده:

این مقاله سعی در معرفی یکی از مراکز مهم اقتصادی، فرهنگی و تاریخی در استان اصفهان دارد که باشناخت بهتر ظرفیت های آن می تواند الگویی برای نگارش تاریخ های محلی مطرح گردد.

قمبوان، یکی از دهستان های شهرستان دهاقان در استان اصفهان و در جنوب غربی استان بر سر راه ارتباطی مبارکه به شهرضا واقع شده است، فاصله تا مرکز استان ۷۵ و تا دهاقان ۲۰ کیلومتر می باشد. قمبوان یکی از مکانهای تاریخی استان اصفهان که بنا به اسناد و مدارک موجود در تحولات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی منطقه و استان نقش مهمی ایفا کرده است، گرچه تاریخ بنای این روستا به درستی مشخص نیست اما وجود آثار باستان شناسی و تاریخی بیانگر این واقعیت است که در این محل قبل از دوره حکومت صفویه قریه آباد وجود داشته است.

هر مکان جغرافیایی به یک شناسنامه تاریخی نیازمند است، رمز گشایی محلی به منظور برجسته نمودن پتانسیل ها و استعداد های بالقوه محلی و معرفی آن به منظور کمک به مسئولین برای اجرای هر گونه اصلاح و برنامه ریزی درست و بهره‌وری بهتر از منابع محلی و جلوگیری از هدر رفتن منابع انسانی و طبیعی و عدم تکرار اشتباهات گذشته، در جهت توسعه و پیشرفت و در نهایت بهبود وضعیت اقتصادی مردم محلی می باشد.

داده های حاصل از ابزار پژوهش و نیز از روش توصیفی، تحلیلی و همچنین آمار و با تکیه بر داده های عینی، تاریخی و کتابخانه ای صورت پذیرفته است، ما بر آنیم تا در این مقاله از هر گونه قضاوت ارزشی پرهیزیم و تاریخ قمبوان را آن گونه که هست و بطور همه جانبه و از زوایای مختلف به نگارش در آوریم، هدف کشف حقیقت است نه اینکه برای هر کدام از مقولات تاریخی تعیین تکلیف نموده و در مورد آنها به داوری اخلاقی بنشینیم.

کلید واژه: تاریخ محلی، قمبوان، رمز گشایی محلی

ظهیرالدوله و نخستین تمرین پارلمانتاری مردم ایران در همدان

مهدی احمدی اختیار: دانشجوی دکترای تاریخ محلی در دانشگاه اصفهان

چکیده

علی خان ظهیرالدوله از معدود رجال قاجاری می باشد که در حکومت های متعدد و کوتاه مدت خود در نواحی مختلف ایران، از خود چهره ای متفاوت به یادگار گذاشت. ظهیرالدوله در زمان پادشاهی مظفرالدین شاه، محمد علی شاه، و احمد شاه قاجار در مناطق مختلف ایران به حکومت رسید. اما در همه ی این حکومت ها با مخالفت متنفذان و متمولین منطقه روبرو می گردید. با این حال دوران فرمانروایی اش بر همدان را باید یک دوره ی کاملاً متفاوت و به یاد ماندنی قلمداد نمود. وی در حکومت هفده ماهه ی خود بر همدان اقدامات ماندگار و شایسته ای انجام داد که در آن روزگار کمتر کسی از رجال و حاکمان قاجار، انتظار چنین اموری را داشت. در این میان تشکیل مجلس فوائد عمومی همدان که می توان آن را یک نوع مشروطه ی زودرس - قبل از پیروزی انقلاب مشروطه در ایران - دانست، از شاخص ترین اقدامات ظهیرالدوله می باشد.

آیا مجلس فواید را می توان به مثابه ی یک حرکت مشروطه خواهی قلمداد نمود؟ آیا تشکیل این مجلس در اوضاع سیاسی همدان و بیداری افکار مردم تاثیری داشت؟ آیا مجلس فواید در تحریک نخبگان فکری و سیاسی و اجتماعی همدان به سمت و سوی آزادیخواهی و مشروطه طلبی نقش داشت؟ این ها سئوالاتی است که اگر بتوان برای آنها پاسخ مثبت پیدا کرد، آن وقت می توان ادعا نمود که مجلس فواید همدان یک نوع مشروطه ی پیش هنگام در ایران بوده است که حدود یک ماه قبل از پیروزی انقلاب مشروطه نخستین تمرین پارلمانتاری را در ایران به نمایش گذاشت.

واژگان کلیدی: ظهیرالدوله، قاجار، همدان، مجلس فوائد عمومی.

موضوع یابی و کالبد شکافی آن در تاریخ نگاری های محلی ایران (۱۳۴۴-۱۳۵۰ ق / ۱۹۲۵-۱۷۲۲ م)

مولود ستوده: دانشجوی دکتری تاریخ محلی دانشگاه اصفهان

چکیده:

این پژوهش به بررسی موضوعات مطرح شده در تاریخ نگاری های محلی ایران بعد از فروپاشی دولت صفوی تا آخر دوره قاجار ، بین سالهای ۱۳۴۴-۱۳۵۰ ق ، می پردازد . بررسی شکل گیری موضوعات ، میدانهای تحقیق و محورهای موضوعی از دغدغه های این بررسی می باشد . در این پژوهش هر موضوعی که در تاریخ نگاری های محلی مطرح شده ، پیامی فرض شده که اطلاعاتی را از گذشته یا زمان حال مورخ به خوانندگان خود انتقال می دهد . برای این موضوعات می توان یک چرخه حیاتی ترسیم نمود که شامل ایجاد ، تکامل ، تبدیل و تغییر و استحاله موضوعات می شود . برخی از موضوعات با وجود سادگی ، بر اثر گذشت زمان و گاه تکرار در بین نسلهای متوالی ، تبدیل به هسته های اصلی تشکیل دهنده موضوعات دیگر شده و مجموعه ای از موضوعات متنوع در حول محور خود را جمع نموده و تداوم می یابند ، که در این حالت شبکه های موضوعی را تشکیل می دهند . موضوعات بنا بر ویژگیهای اصلی هسته تشکیل دهنده آن دارای ویژگیهای منحصر به فردی هستند که هر چه ارتباطات موضوعات هم شکل و هم نوع آنها با یکدیگر بیشتر شود ، انسجام آنها افزایش یافته و از موضوعات دیگر مجزا می شوند ، به این ترتیب مرزهای موضوعات ترسیم می گردد . شبکه های موضوعی در تاریخ نگاری های محلی این دوره به دو حوزه کلی میدانهای تحقیق و موضوعات محوری تقسیم شده اند . میدانهای تحقیق ، میدانهای فرضی هستند که به منظور سهولت شناسایی و تبیین موضوعات محلی ترسیم گردیده اند و شامل جغرافیای تاریخی ، جمعیت ، تاریخ اجتماعی ، تاریخ سیاسی ، تاریخ اقتصادی ، تاریخ فرهنگی و تاریخ عقاید می شوند . اما موضوعات محوری موضوعاتی هستند که شالوده و اساس شکل گیری بیشتر موضوعات در یک محل را تشکیل می دهند . این موضوعات محوری در تاریخ هر شهر یا منطقه ، در شکل گیری شالوده های اجتماعی آن نقش بسزائی داشته و همواره در عرصه های گوناگون زندگی مردم محلی قابل مشاهده می باشند . موضوعات محوری که در تاریخ نگاری های محلی ایران در این دوره شناسائی شده اند می توان به موضوعات متجانس ، موضوعات ثابت (یا پایدار) ، موضوعات متغیر ، موضوعات تک وجهی ، موضوعات چند وجهی ، موضوعات سیال ، موضوعات قوام دهنده (یا تاثیر گذار) ، موضوعات طبیعی و موضوعات صناعی اشاره کرد . هر چند که نگرش مورخان در انتخاب و ثبت موضوعات محلی تاثیر داشته است اما وقوع رویدادها و نگرشهای اجتماعی را نیز نمی توان از نظر دور داشت . از مهمترین دستاوردهای این پژوهش نگاهی نو و متفاوت به موضوعات محلی است که سعی گردیده به کمک جداول و آمار بیشتر تبیین گردد . با توجه به ماهیت این تحقیق شیوه کتابخانه ای به کار گرفته شده و از کتابهای مرجع ، کتابخانه های دیجیتال ، مجموعه مقالات و منابع لاتین استفاده شده است .

عوامل موثر بر رشد صنایع نساجی مازندران در عصر پهلوی

زمانه حسن نژاد: دانشجوی دکتری تاریخ محلی دانشگاه اصفهان

چکیده

با سقوط قاجاران، سلسله‌ی نو ظهور پهلوی، مدرنیزاسیون در عرصه‌ی صنعت را به عنوان یک هدف و شعار مطرح نمود. پهلوی اول و دوم در این راستا دست به تاسیس و توسعه‌ی صنایع در ایران زدند. از جمله صنایعی که در توسعه‌ی آن تلاش فراوان شد، صنعت نساجی بود. این سیاست اقتصادی، زمینه‌ساز تاسیس کارخانجات نساجی در مناطق مختلف ایران گشت.

رشد صنایع نساجی در عصر پهلوی، مازندران را به عنوان یکی از قطب‌های این صنعت در ایران مطرح نمود. نساجی مازندران، نقش قابل ملاحظه‌ای در خودکفایی صنایع نساجی ایران در دهه‌ی 05 خورشیدی داشته است. با این وجود صنایع نساجی مازندران در دوران تاسیس و شکوفایی با چالش‌های متعددی رو به رو بوده است.

نساجی مازندران پس از انقلاب اسلامی نیز به حیات خود ادامه داد. در سال‌های اخیر، ضعف عرصه‌های مدیریتی، موجب رو تعطیلی رفتن این مجموعه‌ی صنعتی شده است. از آن جا که برای درک بهتر تحول فعالیت‌های اقتصادی باید ریشه‌های تاریخی آن را مورد بررسی قرار داد، لذا رو به تعطیلی رفتن نساجی مازندران در سال‌های اخیر لزوم بررسی عوامل تاریخی رشد این صنعت در مازندران را مطرح نموده است.

واژگان کلیدی: پهلوی، اقتصاد، صنعت، نساجی، مازندران.

تاریخ نزدیک: پیوند دادن جزء با کل یا اتصال مضامین تاریخ جهانی و تاریخ خرد

امیر آغایی : دانشجوی دکتری تاریخ محلی دانشگاه اصفهان

این مقاله توسط دیوید کایوگ استاد تاریخ دانشگاه آکرون در ایالت اهایو و مایرون مارتی رئیس دانشکده ی هنر و علوم دانشگاه دریک در ایالت آیووا به نگارش درآمده است. در این مقاله به چگونگی علاقه مند ساختن دانش آموزان و دانشجویان به تاریخ، با کمک گرفتن از «تاریخ نزدیک» پرداخته می شود. نویسندگان بر این باورند که «تاریخ نزدیک» زمینه ی مساعدی را برای برانگیختن حس کشف پیوندها در افراد فراهم می آورد: کشف پیوندها میان وقایع ، علت ها ، اشخاص و مکان ها به عنوان جان مایه ی معنا در تاریخ تعبیر می شود.

همچنین در این مقاله به عناوین و موضوعات برخی از پژوهش های انجام شده در حوزه ی تاریخ نزدیک اشاره می شود: پژوهش هایی که به بررسی مضامین تاریخ جهانی در مقیاس تاریخ خرد (مقیاس یک منطقه یا ایالت) پرداخته اند. مضامینی چون: مدرنیزاسیون، صنعتی شدن و شهرنشینی یا تأثیر کشمکش های بین المللی بر یک جامعه ، تأثیر رهبران سیاسی در یک جامعه، بررسی الگوهای تحرک اجتماعی ، اقتصادی ، جغرافیایی و همچنین تأثیر جریان های فکری بر ساختار اجتماعی و رفتار شخصی...

انجدان محل سکونت تعدادی از امامان اسماعیلی قاسم شاهی

طیبه پیشرو: کارشناسی ارشد تاریخ اسلام

چکیده

انجدان از شهرهای مرکزی ایران می باشد که در حوالی قم و محلات واقع شده است. در قرن نهم هجری، امامان اسماعیلی قاسم شاهی که در ایران می زیستند، این شهر را برای سکونت خود انتخاب کردند، چون هم در مرکز ایران واقع شده بود و هم به مراکز عمده شیعی مانند قم نزدیک بود و از سایر مراکز سنی، فاصله داشت. در مجموع دوازده تن از امامان قاسم شاهی، در این شهر امامت کردند.

اسلام شاه، سی امین امام سلسله قاسم شاهی که معاصر تیمور بود، احتمالاً نخستین امام سلسله قاسم شاهی است که در انجدان اقامت گزید. با آغاز امامت مستنصر بالله، سی و دومین امام قاسم شاهی، امامان قاسم شاهی به طور قطع در انجدان مستقر شدند. حسن علی، معروف به سید حسن بیگ، چهل و دومین امام اسماعیلی در ایران می باشد که امامت را از انجدان و کهک، به بابک منتقل کرد. آرامگاه تعدادی از امامان اسماعیلی این دوره مانند شاه نزار و جانشین او سید علی و تعدادی از اعضای خانواده آنها، در روستای کهک است و مورد زیارت اسماعیلیان قرار می گیرد.

کلیدواژه: اسماعیلی، قاسم شاهی، انجدان، امام.

معرفی مکتب تاریخ محلی انگلستان

رضا ولی پور: دانشجوی دکتری تاریخ محلی دانشگاه اصفهان

در این مقاله سعی بر معرفی کرسی تاریخ محلی انگلستان در دانشگاه لستر می باشد. از موضوعات مورد توجه در این زمینه بررسی مختصری از تاریخ تاسیس دپارتمان تاریخ محلی در دانشگاه لستر و رهیافت های پژوهشی و تحقیقی آن ارائه خواهد شد.

در ادامه به معرفی برخی از چهره های برجسته در عرصه ی تاریخ محلی دانشگاه لستر نظیر جان هاسکین و محورهای پژوهشی مورد علاقه ی آن ها پرداخته خواهد شد. و در پایان محورهای پژوهشی و پایان نامه های دانشجویان دکترا در تاریخ محلی دانشگاه لستر مورد بررسی قرار می گیرد.

تاریخ نگاری حوادث غیر مترقبه / مطالعه موردی زلزله بم

حسین روحانی صدر: کارشناس ارشد تاریخ ایران دوره اسلامی، پژوهشگر پژوهشکده اسناد سازمان اسناد و کتابخانه ملی

چکیده:

حوادث غیر مترقبه ترجمه لغت فورس ماژور به معنای حادثه ای بی نام (یعنی غیر منتسب به شخص معین و فقط ناشی از نیروهای طبیعی مانند سبل، طوفان و غیره) غیر قابل پیش بینی و اجتناب و حتی در برخی موارد به حوادث و رویدادهایی که انسان نیز در آن دست داشته باشد مانند آتش سوزی، عیب کالا، از خط خارج شدن قطار از ریل، سقوط هواپیما، تصادفات رانندگی و اعتصاب نیز اطلاق می گردد. مورخین معتقدند علم تاریخ برای ارتقاء سطح عمومی زندگی بشر مناسب است و تاریخ محلی را تخصصی ترین نگرش به حیات اجتماعی عنوان می نمایند. تاریخ نگاری حوادث غیر مترقبه یک نوع نگرش جذاب و پرآب و رنگی برای جامعه کنونی ماست. تاریخ نگاری حوادث غیر مترقبه باید یکی از زیر مجموعه های تاریخ ملی یک کشور باشد. به علت وقوع زلزله های پی در پی در فلات قاره ایران و دگرگونی نظام شهری و اجتماعی آن از هزاران سال پیش تاکنون مردم با هیجان و علاقه به دنبال یافتن وقایع این سوانح طبیعی هستند و حتی آینده خود را نیز از این گذشته جستجو می کنند. از آنجاییکه تاریخ نگاری حوادث غیر مترقبه، عرصه ای تازه در تاریخ نگاری آکادمیک محسوب نمی شود ولی به دلیل تأثیرات ژرف این حوادث در شرایط فرهنگی و اقتصادی جامعه، می تواند به عنوان یک شاخه ای از تاریخ نگاری محلی قابلیت بررسی داشته باشد.

یا از زمان خاصی باید تاریخ نگاری شروع شود؟ نقش عکس، فیلم، گزارش ها، اخبار، در ثبت دقیق تاریخ این نوع حوادث جایگاهی دارد؟ موضوعات قابل مطالعه کدام است، اقتصاد، فرهنگ، بهداشت، امنیت ملی، شهرنشینی، مهاجرت؟ آیا تاریخ نگار حوادث غیر مترقبه اهل محل وقوع حادثه باشد مناسب تر است یا فردی که هیچ گونه سابقه ذهنی وطنی (بومی) به آن نداشته باشد؟

تاریخ محلی سیسیل (Local history of Sicily) در عهد اغالبه ، فاطمیان ، کلیبان (۲۱۲ - ۶۶۴)

دکتر محمد رضا شهیدی پاک: عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز

چکیده:

جزیره سیسیل که اکنون بخشی از کشور ایتالیا است در متون جغرافیای اسلامی از آن با نام صقلیه یاد شده است، از جزایر بزرگ مدیترانه است که دوستان سال از تاریخ آن بوسیله مسلمانان با تاسیس دو سلسله کوچک محلی در آن جا نوشته شده است. پیش از اسلام این جزیره محل نزاع اقوام و ملل گوناگون بوده است پس از ورود اسلام به مدیترانه و بویژه پس از تاسیس دولت اموی در اندلس، صقلیه مورد طمع نیروی دریایی امپراتوری بیزانس، فرانک ها، امویان، ادرسیان، خلافت عباسی، فاطمیان، نیروهای بومی جزیره، دزدان دریایی و اعراب و بربرها بود. ابتدا خاندان حکومتگر نظامی اغلبی به نام خلافت عباسی در آن جا استقرار یافتند و با سقوط اغالبه، که بخشی از فرهنگ و تمدن اسلامی را در سیسیل گسترش دادند. محدوده سیسیل که رنگ اسلامی پیدا کرده بود، محل توسعه قدرت فاطمیان در مدیترانه و غرب اسلامی شد، سلسله کوچک کلیبان و سپس زیریان حدود یک قرن از منافع فاطمیان در سیسیل دفاع کردند و فرهنگ اسلامی و تشیع فاطمی را رواج دادند و سیسیل پایگاه تشیع در مدیترانه شد. نوشته حاضر تاریخ سیسیل اسلامی است و تاثیر دین اسلام و مذهب تشیع در تاریخ محلی را نشان داده است. با این پژوهش در تاریخ محلی دو سلسله کلبی و اغلبی در محل جزیره سیسیل که این بخش اسلامی از تاریخ آن نمونه کاملی از تاریخ محلی، ویژگیها و عناصر کالبدی آن است، جایگاه تاریخ محلی در تاریخنگاری اسلامی نیز مشخص شده است.

کلید واژه:

تاریخ محلی، صقلیه، سیسیل، اغلبیان، فاطمیان، کلیبان، زیریان، افریقیه، اندلس، مدیترانه، تشیع، تاریخ نگاری اسلامی

واکاوی تبعید در دوره پهلوی اول از دیدگاه تاریخ محلی (۱۳۰۴-۱۳۲۰)

محمود سادات: دانشجوی دکتری تاریخ محلی دانشگاه اصفهان

با روی کار آمدن رضاشاه و شکل‌گیری نظام جدید، تحولات گوناگونی در کشور رخ داد و اصلاحاتی از طرف دولت و از بالا برای تغییر جامعه در نظر گرفته شد که جامعه، پذیرنده آن نبود. نظام وظیفه، اتحاد البسه، کشف حجاب، اسکان عشایر و اصلاح ساختار مالیاتی هر کدام با مخالفت‌هایی از سوی جامعه مواجه شد که نیاز بود با اراده‌ای معطوف به قدرت پیاده گردد. لذا سرکوب مخالفان به راه‌های گوناگون مد نظر قرار گرفت که یکی از این راه‌ها تبعید مخالفان بود. ساختار حکومت پهلوی با ساختار حکومت قاجار متفاوت بود لذا تبعید صورت گرفته بدست این حکومت هم با تبعید صورت گرفته بدست شاهان قاجار متفاوت بود. تبعید در دوره قاجار خاص عده‌ای از شاهزادگان مدعی سلطنت، دیوانیان رقیب یکدیگر و خواص جامعه مانند برخی از روشنفکران و روحانیان بود؛ اما در دوره پهلوی شمول استفاده از تبعید برای طبقات فرودست جامعه گسترش یافت. در دوره قاجار تبعید دور کردن فرد مزاحم در قالب واگذاری حکومت ناحیه‌ای دور از مرکز، فرستادن تبعیدی به عنوان سفیر به کشوری دیگر، تبعید فرد به یکی از شهرهای مذهبی داخل (قم، مشهد و شهر ری) و خارج (عتبات عالیات) و تبعید فرد به زادگاه خود یا جایی که آب و ملک داشت صورت می‌گرفت و بیش از آنکه این تبعید، جنبه تنبیه داشته باشد به هدف دور کردن فرد مزاحم بود. این افراد با وجود آن که اتباع ایران بودند در ایران نیز مهاجر شناخته شدند و از سر مرز به جاهای مشخصی از سوی حکومت تبعید شدند. این افراد عمدتاً فنی بودند و تعامل حکومت با این افراد در ابتدا خوب بود و از تخصص آنان در نوسازی دوره رضا شاهی بهره میبرد؛ اما با پیدا شدن جاسوسان و مبلغان مرام اشتراکی و بعدها کمونیسم در بین آنها نوع تعامل حکومت و به تبع آن مردم محلی با این افراد تغییر کرد و دیدگاه سیاسی و امنیتی به دیدگاه اقتصادی و بهره بردن از توان آنها تغییر یافت. این پژوهش به دنبال مطرح کردن تفاوت‌های تبعید دوره قاجار با دوره پهلوی و نیز بیان کردن شرایط، تبعیدگاه‌ها و نوع تعامل حکومت با ایرانیان تبعیدی از شوروی می‌باشد.

تحلیل وضعیت نساجی در تحولات شهری اصفهان ۱۳۲۴ - ۱۳۰۰

عبدالمهدی رجایی: دانشجوی دکتری تاریخ محلی دانشگاه اصفهان

تاریخ محلی تاریخ معاصر است. تاریخی دم دست که هنوز تازگی و نزدیکی آن مشهود می باشد. از میان موضوعات تاریخ محلی اصفهان، بنا به سابقه و آثار پیشین، موضوع «تحلیل وضعیت نساجی در تحولات شهری اصفهان ۱۳۲۴ - ۱۳۰۰» را به راهنمایی دکتر نورائی انتخاب نمودم. برجستگی این موضوع برای من، بدان خاطر بود که اهمیت صنعتی اصفهان پیش از ذوب آهن و پتروشیمی و دیگر صنایع، وابسته به صنعت نساجی بود. در روزگار قاجار و بعد از آن در روزگار پهلوی اول، صنعت نساجی اصفهان رشد چشمگیری یافت. رسیدن اصفهان به جایگاه یک شهر صنعتی و تبدیل شدن آن به «منچستر شرق» در دوره پهلوی اول، یک اتفاق ناگهانی و بدون زمینه نبود. این حادثه ریشه در استعدادهای شهری و فراهم آمدن محیط مساعد کشوری داشت. امری که بر بیشتر جنبه‌های حیات شهری و اجتماعی این منطقه اثر گذاشت. برپایی نه کارخانه عظیم نساجی تا سال ۱۳۲۰ و بعد از آن رسیدن این کارخانه‌ها به تعداد بیست کارخانه، تا سال ۱۳۴۵، شهر اصفهان را وارد مرحله تازه‌ای از زندگی خویش گردانید. (نمونه آن دو کارخانه نخ ریزی دوره ناصری است) چه شد که در این دوره پنجاه ساله، به یکباره اصفهان در صنعت نساجی استعداد خود را یافت و در بستر خود این صنعت را نشانده و شکوفا گردانید؟ این روند چه اثراتی بر حیات اجتماعی مردم شهر بر جای نهاد؟ شهرسازی و فضای شهری را تا چه حد متحول کرد؟ وجود این همه کارخانه بر موضوعات اجتماعی مانند بیکاری، سواد، مهاجرت، حمل و نقل، بیمه‌های اجتماعی، خدمات درمانی، بهداشت و امور خیریه چه اثری بر جای نهاد؟ جنبش‌های کارگری و تحولات سیاسی وابسته به آن چه بودند؟ اگر چه تمرکز رساله بر روی شهر اصفهان بوده است، اما یک تحقیق تاریخی باید در موضوع خود، چشم‌انداز وسیع‌تری را نگرسته، تحولات کشوری را انعکاس دهد. چرا که بی گمان تحولات شهری متأثر از تصمیمات کلان کشوری می‌باشد. بنابر این سعی شده است موضوعات مربوط در سطح کشوری، قوانین مصوب مربوطه، مذاکرات مجلس، پایه‌گذاری کارخانه‌های نساجی در شهرهای دیگر و... در این تحقیق انعکاس یابد. باید بگوییم از وقتی که نسل دوم کارخانه‌های نساجی، به دلایل اقتصادی و بنا بر تصمیم مدیران شهری، در خارج از محدوده شهر پایه‌گذاری شدند، و نیز کارخانه‌های موجود در شهر نیز کم کم به خارج آن انتقال یافتند، صدای کارگران و کارخانه‌ها در روزنامه‌ها نیز کم کم خاموش گردید. دور از انتظار نیست که وقتی کارخانه‌ای در دل شهر قرار دارد همه، به خصوص روزنامه نگاران، از اوضاع و احوال آن اطلاع داشته باشند. تحولات کارگری و حتی سود و زیان مالی کارخانه را بدانند، اما وقتی این کارخانه به چند ده کیلومتری شهر انتقال یافت، خود به خود از تیررس دیدگان پنهان خواهد شد. (به عنوان شاخص کارخانه وطن در سال ۱۳۵۳ به شهرک صنعتی در جاده تهران انتقال یافت) پس در سال‌های دهه پنجاه اخبار و داده‌های کمی راجع به صنعت نساجی در روزنامه‌های اصفهان می‌یابیم. به یاد داشته باشیم که در همین دهه موضوع ساخت کارخانه ذوب‌آهن و نیز حمایت‌های دولتی از این صنعت نوپا، بسیاری از نظرها و قلم‌ها را به خود جلب کرده بود. به حدی که بی جا نیست اگر بگوییم صنعت نساجی در اصفهان آرام آرام جایگاه خود را به صنعت فولاد، پتروشیمی، صنعت قند و صنایع غذایی دیگر تحویل داد. استفاده از دستگاه‌های جدید نساجی، که کارگر کمتری نیاز داشت، باعث شد سرمایه به جای کارگر نشسته و انسان‌های کمتری درگیر در این صنعت بشوند. بنابر این خبرهای کمتری از این صنعت تولید و انتشار می‌یافت.

تاریخنگاری محلی مسلمان‌نشین‌های قفقاز جنوبی در قرن ۱۹ و ۲۰ میلادی: تحلیل تحولات محتوایی

سید سجاد حسینی: دانشجوی دکتری تاریخ محلی دانشگاه اصفهان

چکیده:

مسلمان‌نشین‌های قفقاز جنوبی در قرن ۱۹ و ۲۰ م. عرصه ظهور آثار تاریخنگاری محلی متعددی گشت. این آثار در محدوده جغرافیایی و زمانی مذکور به دو بخش سنت قدیم و جدید قابل تقسیم است. مورخان محلی‌نگار این منطقه در سرتاسر قرن ۱۹ م. و اوایل قرن ۲۰ م. با تقلید از سنت‌های تاریخنگاری ایرانی-اسلامی سنت قدیم محلی‌نگاری را رقم زدند. این روند تا فروپاشی دولت روسیه تزاری تداوم داشت و پس از آن در دوران حکومت جمهوری آذربایجان (۱۹۱۸-۱۹۲۰) و اتحاد جماهیر شوروی و سپس در دوران استقلال مجدد جمهوری آذربایجان (۱۹۹۱ م.) سنت جدید تاریخنگاری محلی در این منطقه پای گرفت. در این سنت عناصر نوین دانش تاریخنگاری به تقلید از تاریخنگاری روسی و غربی به چشم می‌خورد. این پژوهش بر آن است تا ضمن معرفی سنت‌های قدیم و جدید تاریخنگاری محلی مسلمان‌نشین‌های قفقاز جنوبی، به بررسی دلایل ظهور و تحلیل تحولات محتوایی این آثار بپردازد.

واژگان کلیدی: مسلمان‌نشین‌های قفقاز جنوبی، تاریخنگاری محلی، قرن ۱۹ و ۲۰ م.، تحلیل تحولات محتوایی.